

zgodu u povijesnom mišljenju, u kojemu se sabire zgodi potrebno primanje na gôd danog i u središtu svijeta zgođenog kazivanja konačne, jednokratne zgođe, koja je našla svoje kućište i time prebivalište čovjeka u povijesnom zovu i kaži⁴³. No, takva povijesna čovjeka – istog koji je godinama ranije već bio zazvan kao »zavičajni čovjek u harmoničnoj cjelini povijesnog sklopa, kojeg svako djelo jest djelo povijesti«⁴⁴ – upravo taj u zgodi povijesnog sklopa i njenoj kaži konačno nađeni zavičaj, dom i prebivalište ujedno nepovratno odvaja od srodnih mu bića i čini ga gotovo potpunim strancem među njima: »Kad počinjemo misliti nešto novo, onda počinjemo nekako i na novi način kazivati – pa se u vlastitom jeziku osjećamo kao stranci, a tako izgledamo i svojim sunarodnjacima (i ne samo njima) – ne zato da bismo prešli na drugi jezik, nego da bismo za sebe našli kazivanja koje je primjereno onome što mislimo, što nam se pokazuje.«⁴⁵

No rastuća osamljenost nije dovela do sustajanja onih u poznim godinama sve naglašenijih pokušaja da se pažljivim koracima mišljenja uvijek iznova poseže u riznicu starih riječi slavenskih jezika, za koje se činilo da bi upravo u svojevrсноj »naivnosti« mogli biti za jednostavno kazivanje podobniji od »preopterećenih jezika metafizičkog Zapada«⁴⁶. Koliko daleko su ra zacijelo tek početna nastojanja dovela, to neka ovdje ostane pitanjem. Izgleda da je pitanjem ostalo i onome čijem su djelu posvećena ova promišljanja. O punoj izloženosti, nesigurnosti i krajnjoj neizvjesnosti ishoda, kao i o tome da »samo onaj koji bi da doista živi, može u pravom smislu promašiti svoj život«⁴⁷ znao je više nego dovoljno. Ne tek na kraju rijetko ustrajna i jedinstvena misaonog puta, nego već u prvoj, možda i temeljnoj svojoj knjizi nedvosmisleno je navijestio usud vlastita mišljenja: »Na nama je da nađemo primjeren jezik, čak uz cijenu da nas svjetlost novog svijeta u iskonu zabljesne, iznenadi, da sustanemo, da eventualno tek zamucamo.«⁴⁸

⁴³ Vanja Sutlić, *Uvod u povijesno mišljenje. Hegel – Marx*. Priredili D. Barbarić, B. Drbohlav, D. Savić. Zagreb 1994, 161.

⁴⁴ V. Sutlić, *Bit i suvremenost*, 382.

⁴⁵ V. Sutlić, *Uvod u povijesno mišljenje*, 116.

⁴⁶ V. Sutlić, *Praksa rada kao znanstvena povijest*. Drugo izdanje, 32.

⁴⁷ V. Sutlić, *Bit i suvremenost*, 420 i d.

⁴⁸ Isto, 197.